

Sarpsborg
kommune

Kvalitetsmelding om barnehager i Sarpsborg kommune – tilstandsrapport for 2023

Kvalitetsmelding om barnehager 2023

INNHold	
INNHold	2
INNLEDNING	4
SAMMENDRAG	5
KAPITTEL 1. FAKTA OM BARNEHAGENE	6
1.1 BARN I BARNEHAGE	6
1.2 BARNEHAGEDELTAGELSE OG BARNEHAGEKAPASITET	8
1.2.1 PROSJEKT «REKRUTTERING AV MINORITETSSPRÅKLIGE BARN TIL BARNEHAGENE»	10
1.3 ØKONOMI	10
1.3.1 FORELDREBETALING	11
1.4 BEMANNING OG KOMPETANSE	12
KAPITTEL 2. KVALITET I BARNEHAGEN – ANSVAR OG ROLLER	13
2.1 ANSVAR OG ROLLER	13
2.1.1 BARNEHAGEEIERERS ROLLE	13
2.1.2. KOMMUNEN SOM BARNEHAGEMYNDIGHET	13
2.1.3. STATSFORVALTEREN OG UTDANNINGSDIREKTORATET SOM TILSYNSMYNDIGHET	14
KAPITTEL 3. HELHET OG SAMMENHENG	15
3.1 GODE SAMMENHENGER I HELE LÆRINGSLØPET	15
3.1.1 OVERGANG OG SAMMENHENG MELLOM BARNEHAGE, SKOLE OG SFO	15
3.2 TVERRFAGLIG SAMARBEID OG ET INKLUDERENDE OG TILPASSET BARNEHAGETILBUD	16
3.2.1 PROSJEKT TILPASSET OG INKLUDERENDE BARNEHAGE OG SKOLE	17
3.2.2 SAMHANDLING TIL BESTE FOR BARN OG UNGE	21
3.3 HJEM OG BARNEHAGE SAMARBEIDER OM BARNETS UTVIKLING OG LIVSMESTRING	22
3.3.1 MEDVIRKNING OG DIALOG MED FORESATTE	22
3.3.2 FORELDREUNDERSØKELSEN	22
KAPITTEL 4. LEKE- OG LÆRINGSMILJØ	23
4.1 HELSEFREMMEDE BARNEHAGER	23
4.2 TRYGT OG GODT BARNEHAGEMILJØ	28
KAPITTEL 5. KOMPETANSE	29

Kvalitetsmelding om barnehager i Sarpsborg kommune – tilstandsrapport for 2023

5.1 BARNEHAGENE HAR GODT KVALIFISERTE MEDARBEIDERE	29
5.1.1 STATLIGE KOMPETANSEUTVIKLINGSTILTAK	29
5.1.2 KOMMUNALE KOMPETANSEUTVIKLINGSTILTAK	31
5.1.3 KOMPETANSEUTVIKLING I SARPSBORG BARNEHAGENE	31

Innledning

Kvalitetsmelding for barnehager i Sarpsborg kommune er utarbeidet for å gi informasjon om tilstand og status i barnehagesektoren i 2023. Meldingen skal danne et utgangspunkt for dialog, drøfting og planlegging av arbeidet med kvalitetsutvikling og prioriteringer i Sarpsborgbarnehagene.

Barnehagen skal bidra til at alle barn som går i barnehagen, får en god barndom preget av trivsel, vennskap og lek. Barnehagen er også en forberedelse til aktiv deltagelse i samfunnet og bidrar til å legge grunnlaget for et godt liv.¹

Barnehagene har i dag en naturlig plass i samfunnet og de aller fleste barn går i barnehagen før de når skolealder. Nettopp derfor er mange opptatt av hvordan barnehagen kan bidra i møte med ulike samfunnsutfordringer. I disse dager har en ekspertgruppe på oppdrag av regjeringen lagt fram sin rapport som beskriver hvordan målrettet innsats i barnehagene kan bidra til sosial utjevning ved å løfte de gruppene som har stor sannsynlighet for å falle utenfor i samfunnet. Sarpsborg kommune har mange barn som står i en slik risiko, og en tydelig satsing på barnehager vil derfor ha svært stor betydning i vår kommune. Nyere forskning har vist at norske barnehager har middels kvalitet² noe som ikke er tilstrekkelig for å sikre positiv utvikling hos sårbare barn³. Det er samspillet mellom voksne og barn som har størst betydning for hvordan barna har det i barnehagen⁴. Samtidig legger rammene, for eksempel ansattes kompetanse og antall barn per voksen, føringer for dette samspillet⁵. Denne kunnskapen bør ligge til grunn for de valg som gjøres på barnehageområdet framover.

Kommunedelplan oppvekst 2018-2030 «*Sammen skaper vi Sarpsborg – der barn og unge lykkes*», viser kommunens langsiktige plan for hvordan et barnehagetilbud av høy kvalitet skal videreutvikles. Kommunedelplanen danner grunnlag for målene som blir satt i Handlingsplanen, og disse dokumentene skal bidra til en enhetlig forståelse for planlegging og gjennomføring av tiltak innenfor oppvekstområdet i planperioden. De skal støtte ledere, ansatte og det kommunale støttesystemet til å arbeide med barnehagens kjerneaktiviteter og styrke den samlede kapasiteten i barnehagen.

¹ Rammeplan for barnehager

² Baustad og Bjørnestad, 2022; Bjørnestad og Os, 2018; Buøen mfl., 2021; Drugli og Berg-Nielsen, 2019

³ Melhuish mfl., 2015

⁴ Dalli mfl., 2011; Pianta mfl., 2016; Slot, 2018

⁵ Slot, 2018

Sammendrag

I Sarpsborg går 2719 barn i barnehage, noe som er en liten nedgang sammenlignet med tidligere år. Alle som har rett til barnehageplass, har fått oppfylt denne retten, men kommunen klarer i liten grad tilby plass til de som søker utenfor hovedopptaket. Kvalitetsmeldingen synliggjør at det er nedgang i barnehagedeltagelse, økende ventelister og færre tilgjengelige barnehageplasser.

Barnehagene rommer ulike barn med ulike behov. Etter en periode der antall barn som mottar spesialpedagogisk hjelp hadde økt, ble prosjektet «Tilpasset og inkluderende barnehage og skole» startet opp i 2023. Prosjektet har som mål å sikre at alle barn og elever får et tilrettelagt og inkluderende tilbud. Resultatene etter første år viser en reduksjon i antall barn som mottar spesialpedagogisk hjelp, og det har vært en økt innsats for å tilpasse det ordinære tilbudet til alle barn.

Sarpsborg kommune har et mål om at alle barnehager skal være helsefremmende innen 2025, i kvalitetsmeldingen synliggjøres eksempler på hvordan barnehagene arbeider systematisk rundt fysisk aktivitet og kosthold. Barnehagene skal sikre at alle barn har det trygt og godt gjennom å fremme trivsel og forebygge krenkelser. Trygghet og et godt psykososialt miljø er prioritert og mange barnehager viser at de har jobbet grundig med dette området.

Barnehagene vektlegger betydningen av kompetente ansatte for å oppfylle kravene i barnehageloven og rammeplanen. Kvalitetsmeldingen presenterer statlige og kommunale kompetanseutviklingstiltak der barnehageansatte har deltatt. Gjennom samarbeid med barnehageledere og eiere har Sarpsborg identifisert behov for ytterligere kompetanseutvikling, og et stort utviklingsarbeid om samspillskvalitet og pedagogisk ledelse, er planlagt med oppstart høsten 2024.

I 2024 vil et viktig mål være å øke barnehagedeltagelsen. Et annet mål vil være å styrke overgangen fra barnehage til skole gjennom en bedre informasjonsflyt og et sterkere profesjonssamarbeid. Tverrfaglig samarbeid og en styrking av laget rundt barnet vil ivaretas spesielt gjennom de to prosjektene: «Tilpasset og inkluderende barnehage og skole» og «Samhandling til beste for barn og unge». Alle barnehagene i Sarpsborg vil i 2024 starte opp med et felles utviklingsarbeid med mål om å sikre høy kvalitet i alle barnehagene i kommunen.

Kapittel 1. Fakta om barnehagene

I dette kapitlet beskrives mange av de faktorene som gjerne omtales for strukturkvalitet. Disse danner en viktig ramme for at det skal være god kvalitet i det som skjer i prosessene mellom voksne og barn i barnehagen.

1.1 Barn i barnehage

Status per 15.12.2023:

Kommunale barnehager	Etableringsår	Antall barn Under 3 år	Antall barn over 3 år
Fosbyløkka	1978	14	28
Fritznerbakken	1972	22	52
Hafslundsøy	1980	33	66
Sandbakken	2009	32	62
Sarpsborgmarka	1974	36	54
Stasjonsbyen	2017	30	42
St. Olavs	2017	35	70
Tindlund	1972	32	58
Valaskjold	1977	16	52
Varteig	2007	7	13
Sum		257	497
Private barnehager	Etableringsår	Antall barn Under 3 år	Antall barn over 3 år
Askeladden- Albert Moeskausvei	1997	28	52
Askeladden- Færdersgate	1995	15	24
Bergsvingen	1991	20	30
Bikuben	2004	9	17
Borgen	1978	19	44
Fjelldal	1994	18	34
Grotterødløkka	2005	27	36
Hannestad	2008	41	64
Hasle	1980	15	25
Kulås	2005	26	42
Lande Gård	2009	24	42
Læringsverkstedet Bamsebo	1988	7	18
Læringsverkstedet DoReMi	1998	20	44
Læringsverkstedet HinkenHopp	2004	20	44
Læringsverkstedet Kløvningsten	2004	38	46
Læringsverkstedet Store Tune Gård	2003	60	104
Læringsverkstedet Ullerøy	2000	12	18
Løkke	1987	17	20

Kvalitetsmelding om barnehager i Sarpsborg kommune – tilstandsrapport for 2023

Norlandia Baneveien	1997	28	52	
Norlandia Mobakken	2015	11	20	
Norlandia Soltun gårdsbarnehage	2008	31	33	
Nygårdshaugen	1990	19	38	
Skogro	1998	43	65	
Snarveien	2005	28	54	
Storeper	2005	41	82	
Tubus Idrettsbarnehage	1990	30	60	
Tuneskipet	1991	16	38	
Tveterhytta	2004	12	15	
Tyrihans	1994	24	38	
Sum		699	1199	
Familiebarnehager		Etableringsår	Antall barn Under 3 år	Antall barn over 3 år
Askeladden- Fladebyveien	1993 - 1999	4	6	
Askeladden- St. Nikolasgate		3	7	
Askeladden- Revyveien		4	6	
Paletten. Samme eier som Picasso	2006	3	7	
Picasso. Samme eier som Paletten	2013	4	7	
Sagatoppen	2004	8	0	
Torsbekkdalen	2002	8	0	
Sum		34	33	

Antall barn i ordinære barnehager og familiebarnehager:

	Barn 2019	Barn 2020	Barn 2021	Barn 2022	Barn 2023
Totalt	2754	2751	2757	2736	2719
Under 3 år	953	917	957	977	990
Over 3 år	1801	1834	1800	1759	1729

Det har også dette året vært en liten nedgang på det totale antall barn i barnehage. Det har blitt flere barn under tre år, mens det har blitt færre barn over tre år. En plass for barn under tre år utgjør to plasser for barn over tre år.

I tillegg til de ordinære barnehagene finnes det i Sarpsborg to åpne barnehager, en på Sandbakken og en på St. Olavs barnehage. Åpen barnehage på Tindlund ble lagt ned i 2023.

Kvalitetsmelding om barnehager i Sarpsborg kommune – tilstandsrapport for 2023

1.2 Barnehagedeltagelse og barnehagekapasitet

I Sarpsborg er 28 % av barnehageplassene i kommunale barnehager og 72 % er i private barnehager.

Endring i barnehageplasser:

Barnehager	2019	2020	2021	2022	2023
Private	2	4	-5	-16	-23
Kommunale	-25	-7	11	-5	6
Totalt	-23	-3	6	-21	-17

Noe av nedgangen i antall plasser skyldes en veksling fra store til småbarnsplasser. Økningen i kommunale barnehager er et resultat av at det ble åpnet plasser for flyktninger på Fritznorbakken barnehage. Barnehagebussen på Tindlund barnehage ble lagt ned som en følge av budsjettkutt i 2023. Disse plassene ble flyttet til den ordinære barnehagen og påvirker dermed ikke denne oversikten.

Sarpsborg kommune har en plikt til å tilby barnehageplass til barn under opplæringspliktig alder som er bosatt i kommunen. Alle barn som fyller ett år innen utgangen av november har rett til en barnehageplass. Retten gjelder alle som har søkt innen søknadsfrist for hovedopptak. Alle barn med rett på plass fikk tilbud om plass i hovedopptaket 2023.

I tillegg fikk også 60 barn som er født i desember -22 eller våren -23 barnehageplass.

Barn under 1 år med barnehageplass:

	2019	2020	2021	2022	2023
Født jan ->	41	33	48	30	43
Født des	19	13	22	19	17
Totalt	50	46	70	49	60

Etter hovedopptaket er avsluttet fortsetter det løpende opptak så lenge barnehagene har plasser å fylle. I 2023 ble de ledige plassene raskt fylt opp.

Barn på venteliste per 15.12.:

	2019	2020	2021	2022	2023
Total venteliste	16	27	30	59	132
Født før 01.12.	16	24	26	53	78
Født etter 01.12.	0	3	4	6	54

15.12.2023 stod 132 barn på venteliste for barnehageplass i kommunen. 78 av disse barna hadde i utgangspunktet rett på barnehageplass, men mistet denne retten da de søkte etter hovedopptaket. Dette er barn som har kommet tilflyttende eller av andre grunner ikke har søkt i hovedopptaket.

Kvalitetsmelding om barnehager i Sarpsborg kommune – tilstandsrapport for 2023

Antall minoritetsspråklige barn i barnehagene:

2019	2020	2021	2022	2023
652	694	762	795	812

Andel minoritetsspråklige barn i barnehagene i forhold til innvandrerbarn 1-5 år:

2019	2020	2021	2022	2023
76,9	77,1	82,4	83	86,4

Andel barn i barnehage, i forhold til innbyggere¹ - 5 år:⁶

Årstall	Sarpsborg	Fredrikstad	Skien	Kostra gr. 13	Kostra gr. 11	Viken	Landet uten Oslo	Landet
2019	90,0	89,2	89,9	92,4	-----	---	92,4	92,1
2020	89,6	90,1	90,9	-----	92,5	91,9	92,9	92,7
2021	91,6	91,8	91,0	-----	92,8	92,4	93,6	93,4
2022	90,1	92,6	91,6	-----	92,6	92,4	93,6	93,4
2023	89,5	93,5	92	-----	93,2	92,8	94	93,8

Tabellene viser at det har vært en jevn økning i antall minoritetsspråklige barn i barnehagene i Sarpsborg fra 2019 til 2023. Andelen av de minoritetsspråklige barna som går i barnehage har økt. Samtidig viser oversikten over at den totale barnehagedeltagelsen har sunket over tid. Sarpsborg ligger vesentlig lavere enn Fredrikstad og sammenlignbare kommuner i kommunegruppe 11. Sarpsborg ligger også godt under landet. Dette må sees i sammenheng med økningen av antall barn på venteliste og nedgang i antall barnehageplasser. Vi registrerer at det er et stort og økende antall barn som blir stående lenge uten barnehageplass. Vi har i dag for liten kunnskap om hvem disse barna er, men fra nasjonale statistikker er det kjent at det er lavere deltagelse i barnehage blant barn i fattige familier. En av barrierene som kan være aktuell er at søking krever aktiv innsats og at det kan være utfordrende å forstå systemet.⁷ En annen årsak til økningen av barn på venteliste per 15.12 kan være at en større del av barnehageplassene ble fylt opp i hovedopptak og at det dermed var mindre mulighet for å få plass etter hovedopptaket.

Ut ifra disse oversiktene kan det se ut til at det er et behov for flere barnehageplasser i Sarpsborg. Kommunedelplan for barnehage- og skolekapasitet er for tiden under utarbeidelse. Denne vil gi en status for kapasitet og en vurdering av behov for fremtidige barnehageplasser opp mot nyere prognoser.

⁶ SSB⁷ Ekspertgruppe om Barn i fattige familier

Kvalitetsmelding om barnehager i Sarpsborg kommune – tilstandsrapport for 2023

1.2.1 Prosjekt «Rekruttering av minoritetsspråklige barn til barnehagene»

Sarpsborg kommune fikk også i 2023 tilskudd til prosjektet «økt barnehagedeltakelse for minoritetsspråklige barn» gjennom statsbudsjettet. Tallene for 2023 viser at der er ca. 162 minoritetsspråklige barn født mellom 2018 og 2023 som ikke går i barnehage.

Det er tidligere utarbeidet et årshjul for rekrutteringsarbeidet som blant annet ivaretar informasjonsutveksling og et tverrfaglige samarbeid med Familiesentrene, NAV og andre..

Siden Sarpsborg kommune har få ledige barnehageplasser tilgjengelig i det løpende opptaket, er rekrutteringsarbeidet i første rekke rettet mot hovedopptaket.

Kommunens to åpne barnehager er et gratis pedagogisk lavterskeltilbud og kan være en viktig arena for integrering. Tilbudet er en svært viktig rekrutteringsarena for å øke barnehagedeltakelsen blant de minoritetsspråklige barna. Dette understreker også betydningen av å styrke det pedagogiske innholdet i åpen barnehage. Det er i 2023 opprettet et lærende nettverk for ansatte i de åpne barnehagene. De ansatte er i tett kontakt med barn og foresatte som benytter tilbudet og bidrar med informasjon og veiledning.

Deltakelse i prosjektet Østre bydel har gjort det mulig å knytte nye kontakter som kan bli viktig i det videre rekrutteringsarbeidet.

Slik gjør vi det i 2024

Innhente mer informasjon om barn på venteliste og årsakene til at de søker etter frist.

Innhente mer informasjon om barn som ikke har barnehageplass.

Utrede muligheter for økt kapasitet i løpende opptak.

Tett samarbeid med ansatte i de to åpne barnehagene i kommunen i rekrutteringsarbeidet. Vurdere tiltak som kan bidra til å styrke innholdet i dette tilbudet og i veiledningen av foreldre/ foresatte.

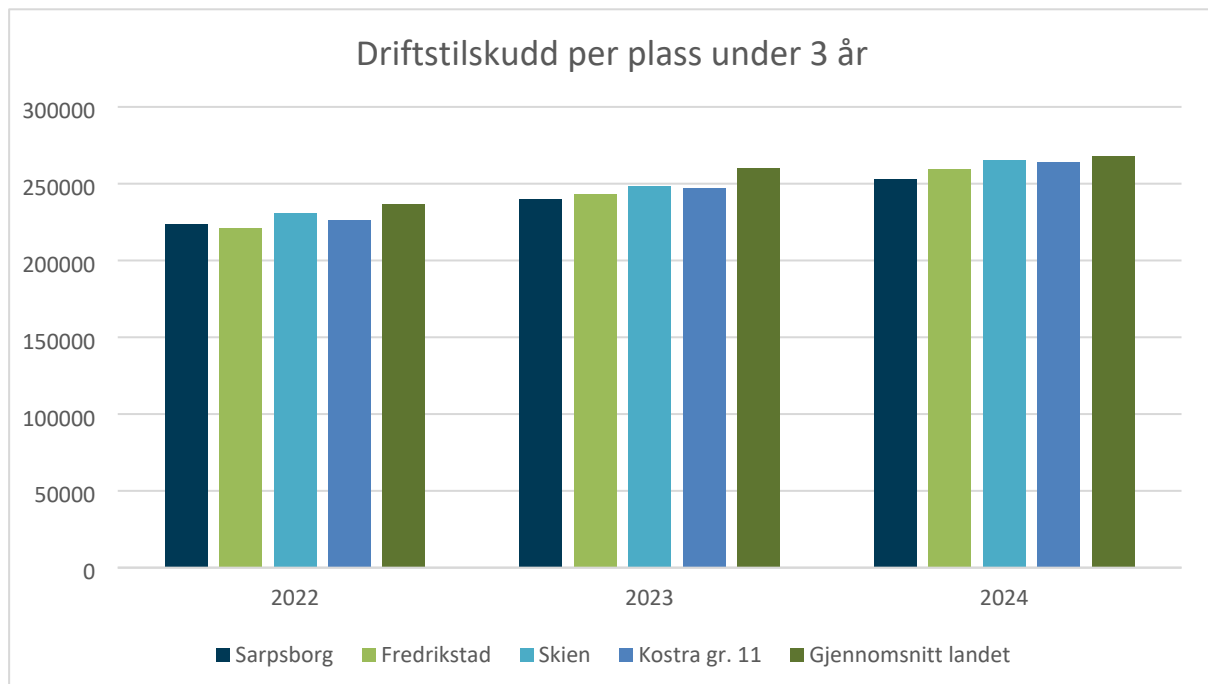
Deltagelse i prosjekt Østre bydel.

1.3 Økonomi

Kommunen skal yte tilskudd til ordinær drift av alle godkjente private barnehager forutsatt at barnehagen har søkt om godkjenning før barnehagesektoren ble rammefinansiert.

Driftsinntektene i private barnehager kommer i hovedsak fra offentlige tilskudd (85 % i 2022) og foreldrebetaling. Driftstilskuddet bygger delvis på kostnader i kommunale barnehager to år i forveien, og delvis på sjablonger og estimater. Tabellen under viser driftstilskuddet til de private barnehagene, men gjenspeiler samtidig kostnadene i de kommunale barnehagene.

Kvalitetsmelding om barnehager i Sarpsborg kommune – tilstandsrapport for 2023

Driftstilskudd per plass⁸:

Totaloversikt på tilskudd til private barnehager fra 2019 – 2023:

2019	2020	2021	2022	2023
274 mill.	280 mill.	315 mill.	321 mill.	349 mill.

1.3.1 Foreldrebetaling

Maksprisen for en barnehageplass var per.1. august 2023 på kr. 3000,- pr. måned. Det gis to ulike moderasjonsordninger i tillegg til søskenmoderasjon.

Moderasjonsordning	2019	2020	2021	2022	2023
Antall barn med redusert foreldrebetaling	874	841	897	826	778
Antall barn med gratis kjernetid	741	730	799	753	770

Antallet som får redusert foreldrebetaling har gått ned til tross for at ordningene er utformet for å hjelpe flere. Det kan handle om at ordningen er for dårlig kommunisert ut til foresatte. Det kan også handle om at de familiene med svakest økonomi velger å ikke benytte barnehageplass. Andelen barn i fattige familier som går i barnehage er lavere enn i befolkningen ellers⁹. I ekspertrapporten fra 2023 vises det til at jo lavere inntekt familien har,

⁸ Barnehagemonitor.no⁹ Ekspertgruppe om Barn i fattige familier

Kvalitetsmelding om barnehager i Sarpsborg kommune – tilstandsrapport for 2023

jo større er andelen barn som ikke går i barnehage. Vi har tidligere i meldingen vist at andelen barn som går i barnehage i Sarpsborg har sunket og kan anta at dette påvirker at færre mottar redusert foreldrebetaling.

1.4 Bemanning og kompetanse

Kvaliteten på det som foregår til daglig i barnehagen er avgjørende for hvordan barnehagen påvirker barnets trivsel og utvikling. Særlig viktig er kvaliteten på relasjonene mellom voksne og barn, og barna imellom.

Antall barn pr. ansatt

Tallene som presenteres er hentet ut fra UDIR. Barn under tre år er vektet dobbelt, det vil si et barn under tre år telles som to barn over tre år.

Barn pr. ansatt	2019	2020	2021	2022	2023
Barnehager i Sarpsborg	5,9	5,8	5,8	5,9	5,9
Det nasjonale snittet	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7

Antall barn pr. ansatt viser til antall barn pr. årsverk i grunnbemanningen. Kravene i loven er at barnehagen skal minst ha én ansatt pr. tre barn når barna er under tre år og én ansatt pr. seks barn når barna er over tre år. Barnehagene i Sarpsborg oppfylder kravene til bemanningsnormen, samtidig ser vi at Sarpsborg over tid har ligget under det nasjonale snittet. God bemanning har stor påvirkning på kvaliteten i tilbudet som gis¹⁰.

Pedagogisk bemanning

I Sarpsborg er 44,7 % av bemanningen utdannet barnehagelærere eller tilsvarende, nasjonalt er dette tallet 40,8. I Sarpsborg er det god tilgang på barnehagelærere og alle barnehagene oppfylder kravene til pedagognormen. Sarpsborg kommune har kun innvilget to kortvarige dispensasjoner fra krav om pedagogisk bemanning i 2023.

Ansattes utdanning

16,1 % av de ansatte i barnehagene har utdanning som barne- og ungdomsarbeidere. Dette er en tydelig økning fra i fjor.

Menn i barnehage

Kjønnsbalansen blant ansatte i barnehager er et stadig diskutert tema, med et nasjonalt mål om 20% mannlige ansatte. I Sarpsborg er 13,4% av de ansatte i barnehagene menn, noe som er høyere enn landsgjennomsnittet på 10,5%. I Sarpsborg er det 31 barnehager som har mer enn 10% menn, og 6 av disse har nådd det nasjonale målet. Å ha en bred kjønnsrepresentasjon i barnehagene er viktig fordi personalet bør reflektere mangfoldet i samfunnet. Både gutter og jenter har godt av å møte ulike rollemodeller i barnehagen og barnehagen trenger en mangfoldig personalgruppe.

¹⁰ Et jevnere utdanningsløp

Kapittel 2. Kvalitet i barnehagen – ansvar og roller

2.1 Ansvar og roller

Barnehagen, eiere, kommunen og nasjonale myndigheter har viktige roller og oppgaver i arbeidet for best mulig kvalitet i barnehagen.

2.1.1 Barnehageeiers rolle

Den enkelte barnehageeier har det overordnede ansvaret for at barnehagen drives i samsvar med gjeldende lover og regelverk.

I Sarpsborg er det et bredt mangfold av eiere. 10 barnehager er kommunale, 24 er knyttet til en kjede, 2 er enkeltstående, 1 er menighetsbarnehage, 5 er eid av foreldre og 4 er familiebarnehager drevet i egne hjem.

2.1.2. Kommunen som barnehagemyndighet

I tillegg til å inneha rollen som barnehageeier, er Sarpsborg kommune barnehagemyndighet. Barnehageloven stiller krav til at disse rollene er skilt for å sikre likebehandling og uavhengighet.

Barnehagemyndighetens oppgaver er å gi veiledning og påse at barnehagene drives i samsvar med lover og regler.

Selv om det er den enkelte barnehageeier som er ansvarlig for at barnehagen drives i samsvar med barnehageloven, har barnehagemyndigheten et ansvar for å stimulere til kompetanseutvikling i sektoren. Arbeidet med dette beskrives nærmere i kap. 5.

Virkemidler

Barnehagemyndigheten har tre virkemidler til disposisjon i sitt arbeid: veiledning, tilsyn og godkjenning.

Veiledning

Barnehagemyndigheten skal aktivt gi informasjon og veiledning til barnehageeierne om eierplikter i barnehageloven med forskrifter. Barnehagemyndigheten gjennomfører egne fagarenaer for styrerne. De overordnede temaene har vært: Prosjekt tilpasset og inkluderende barnehage, tiltakskjedemodellen, dispensasjoner, dokumentasjon av forebyggende arbeid, bruk av observasjonsverktøyet CLASS, funn fra tilsyn på barnehagens språkmiljø, språkmidler, internkontroll, vedtekter, opptakskriterier, krav til styrer, norskferdigheter, yrkeskvalifikasjoner og klesplagg som dekker ansiktet. I tillegg har det vært gjennomført flere prosesser knyttet til ReKomp. Ut over dette har det blitt gitt direkte veiledning til den enkelte barnehageeier/ styrer.

Kvalitetsmelding om barnehager i Sarpsborg kommune – tilstandsrapport for 2023

Tilsyn

Tilsyn er kontroll av om barnehagene oppfyller eierplikter nedfelt i barnehageloven med forskrifter.

Barnehagemyndigheten fører tilsyn med barnehagene på bakgrunn av en risikovurdering.

Det ble gjennomført tre stedlige tilsyn i 2023. Temaet for tilsynene var *barnehagens språkmiljø* og *psykososialt barnehagemiljø*.

Bekymringsmeldinger/ klagesaker

Barnehagemyndigheten mottok 6 bekymringsmeldinger/ klagesaker i 2023.

Godkjenning

Barnehagemyndigheten har en plikt til å gi veiledning, og behandle og avgjøre alle søknader om godkjenning av barnehage. I 2023 var det ingen søknader om ny godkjenning av barnehage.

2.1.3. Statsforvalteren og Utdanningsdirektoratet som tilsynsmyndighet

Statsforvalteren fører tilsyn med at kommunen utfører de oppgaver den som barnehagemyndighet er pålagt etter barnehageloven og kan i særlige tilfeller føre tilsyn direkte med den enkelte barnehage. Statsforvalteren gjennomførte ikke tilsyn med Sarpsborg kommune som barnehagemyndighet i 2023.

Økonomisk tilsyn

Fra 1.1.2022 overtok Utdanningsdirektoratet ansvaret for økonomisk tilsyn. Kommunen blir underrettet dersom det åpnes tilsyn med barnehager i Sarpsborg. I 2023 ble det gjennomført tilsyn med 6 barnehager.

Kapittel 3. Helhet og sammenheng

3.1 Gode sammenhenger i hele læringsløpet

3.1.1 Overgang og sammenheng mellom barnehage, skole og SFO

Barnehagen utgjør første fase i barns organiserte opplæringsløp. Her legges et viktig grunnlag for at barn skal lykkes ved inngangen til de første skoleårene. Barn i barnehagen skal få opplevelser, erfaringer og kunnskap som gjør at de kan begynne på skolen med trygghet, nysgjerrighet og tro på egen mestring. Overgangen mellom barnehage og skole er vesentlig for at den enkelte skal få oppleve helhet og sammenheng i sin faglige og sosiale utvikling.

Sarpsborg kommune har i samarbeid med Learninghub igangsatt et pilotprosjekt for å forenkle informasjonsflyten mellom barnehage, skole og skolefritidsordningen.

Slik gjør vi det i 2024

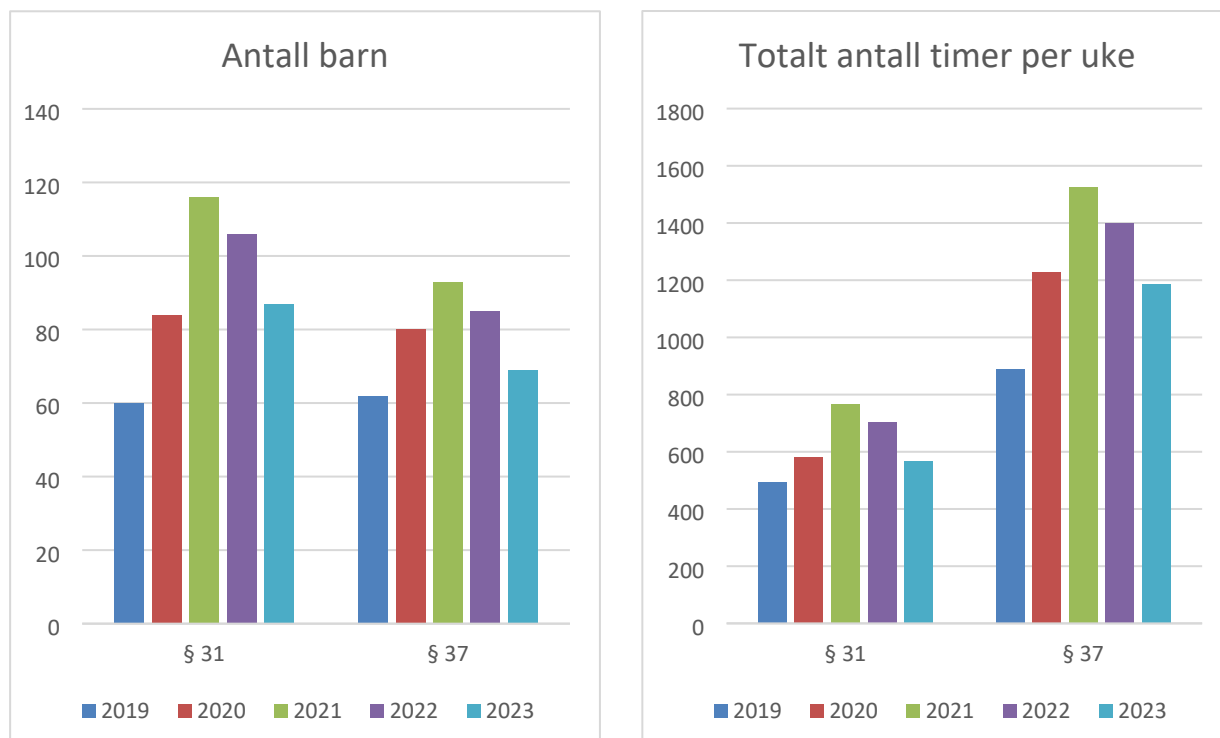
Pilotprosjektet for å forenkle informasjonsflyten mellom barnehage, skole og skolefritidsordningen videreføres og det planlegges for å teste nytt system i en skolekrets med tilhørende avsenderbarnehager.

Oppveksttjenester initierer en samling for barnehagelærere som har ansvar for skolestarterne og lærere som skal ha kommende 1.trinn. Profesjonssamarbeidet har som mål å bidra til en felles forståelse av hverandres læreplaner og arbeidsmåter, og videreutvikle gode overgangspraksiser i Sarpsborg kommune.

3.2 Tverrfaglig samarbeid og et inkluderende og tilpasset barnehagetilbud

Barn er mangfoldige og har ulike behov. De aller fleste barn har utbytte av det ordinære barnehagetilbudet. Noen barn har behov for tilpasning en periode, mens enkelte barn har sammensatte og varige behov for ekstra oppfølging, støtte og tilrettelegging.

Barn med vedtak om spesialpedagogisk hjelp (§ 31) og tilrettelegging for nedsatt funksjonsevne (§ 37):

Barn kan motta hjelp etter to ordninger; spesialpedagogisk hjelp (§31) og tilrettelegging for nedsatt funksjonsevne (§37). Tallene over viser at det er færre barn som har vedtak om hjelp. Hjelpet behovet til de barna som nå har vedtak er imidlertid større og krever mer ressurser. Det er en økning av minoritetsspråklige barn som mottar hjelp og i 2023 utgjorde de 60,2% av det totale antallet som fikk hjelp.

Et godt lokalt støttesystem rundt barna og barnehagene er viktig for å få til et inkluderende og tilpasset pedagogisk tilbud for alle barn i barnehagen. Ofte er det nødvendig med ulike fagkompetanse for å kunne gi et godt og helhetlig tilbud. Samhandling mellom ulike virksomheter er krevende, men samtidig avgjørende for det enkelte barn og deres familier. I Sarpsborg kommune pågår det nå to store prosjekter som har til hensikt å styrke laget rundt barnet og samarbeidet mellom de ulike støttetjenestene. Prosjektene presenteres videre i dette kapitlet.

3.2.1 Prosjekt tilpasset og inkluderende barnehage og skole

I 2023 startet det 2-årige prosjektet *Tilpasset og inkluderende barnehage og skole*. Prosjektet følger opp kunnskapsgrunnlaget fra Bærekraft 2030 om spesialundervisning og spesialpedagogisk hjelp i Sarpsborg. Bakgrunnen for prosjektet er at det over tid har vært en betydelig økning i antall barn med vedtak etter disse ordningene. Sarpsborg kommune bruker store ressurser på spesialpedagogisk hjelp i barnehagen, tilrettelegging for nedsatt funksjonsevne og spesialundervisning i grunnskolen.

Hovedmålet er at alle barn og elever opplever å få et godt tilpasset og inkluderende barnehage- og skoletilbud. I tråd med nasjonale føringer ønsker vi å styrke kvaliteten i det allmennpedagogiske tilbudet, slik at det bidrar til tidlig hjelp og støtte for mangfoldet av barn.

Prosjektets resultatmål:

1. 95% av barn og elever har forsvarlig utbytte av ordinært tilbud
2. Barn og elever med spesialpedagogiske vedtak får tilrettelagte tilbud i en inkluderende praksis

I arbeidet mot å nå disse målene har det vært iverksatt flere tiltak. Det har vært gjennomført arbeid med lederne for å gi kunnskap og sikre forståelse av at høy kvalitet i det pedagogiske arbeidet i barnehager og skoler er det viktigste tiltaket for å sikre at flere barn og elever får ta del i det ordinære tilbudet i fellesskap med andre. Lars Myhr fra SEPU ved Høgskolen i Innlandet har holdt foredrag om inkluderende praksis. Et opptak av dette har vært tilgjengelig for alle ansatte. Prosjektgruppen utarbeidet et lokalt utviklingsarbeid med kompetansepakker som ledere i barnehager ble anbefalt å gjennomføre med alle ansatte i løpet av prosjektperioden. Utviklingsarbeidet var utformet slik at det kunne tas i bruk direkte eller tilpasses den enkelte virksomhets behov og ståsted. Det har også vært gjennomført utviklingsarbeid i PPT og spesialpedagogikk førskole, for å styrke støttetjenesten i oppfølging av virksomhetene, samt utvikle kompetanse for kvalitetsarbeid i barnehage og skole i systemrettet veiledning. Prosjektet har hatt jevnlig oppfølging i ledermøter og ulike nettverk for ressurspersoner i barnehage og skole.

Vurdering av måloppnåelse etter første år av prosjektperioden:

Sarpsborg har i 2023 nådd målet om et samlet spesialpedagogisk nivå i barnehagene på 3,2%. Det er en reduksjon på 1 prosentpoeng siden 2021. Det betyr at nesten 97% av barna nå har utbytte av et ordinært barnehagetilbud. Det har, som ønsket, vært en reduksjon i små vedtak, og kun 11 av 87 barn har i 2023 vedtak på 1-4 timer per uke. Flere av disse er gitt som et overgangstiltak for å modellere eller veilede barnehagene om hvordan de innenfor ordinært tilbud kan tilrettelegge for denne type vanske. Hvis vi ser på 5-åringer isolert, mottar 6,3% spesialpedagogisk hjelp, så her er det fortsatt en vei å gå.

2,5% av alle barn i barnehage i Sarpsborg hadde i 2023 vedtak om tilrettelegging grunnet nedsatt funksjonsevne. Måltallet på 2,5% er dermed oppnådd. Andelen er redusert med 0,9 prosentpoeng siden 2021. For 5-åringer er andelen betydelig redusert fra 7,1 til 4,2%.

I tillegg til kompetanseheving er det gjort noen systemendringer som har påvirket disse tallene. Tiltakskjedemodellen skal følges, noe som innebærer at det skal være prøvd ut tiltak i det ordinære barnehagetilbudet i forkant av en henvisning til PPT eller en søknad om hjelp til nedsatt funksjonsevne. Virksomhet spesialpedagogikk førskole har nå et tettere samarbeid

Kvalitetsmelding om barnehager i Sarpsborg kommune – tilstandsrapport for 2023

med barnehagene gjennom en grundig undersøkelsesprosess og veiledning ved søknader om hjelp til barn med nedsatt funksjonsevne.

Kompetanseheving og gjennomføring av lokalt utviklingsarbeid:

Barnehagene har i ulik grad gjennomført det lokale utviklingsarbeidet. Mange har brukt deler av innholdet i kompetansepakken og tilpasset det til annet arbeid i den enkelte barnehage. Andre har arbeidet mye med dette temaet tidligere og derfor ikke tatt i bruk kompetansepakkene. Flere påpeker at det er tidkrevende å gjennomføre, men også at det er fint å få noe som er ferdig og lett tilgjengelig. Det er gjennomgående at mange har jobbet med å fylle inkluderingsbegrepet med innhold gjennom refleksjon og bevisstgjøring i personalgruppen. Forelesningene med Lars Myhr trekkes fram av mange, da disse har satt spor og bidratt til å etablere en felles forståelse av hva en inkluderende praksis er.

Tegn til endring så langt i prosessen:

Barnehagene forteller om en større oppmerksomhet på god tilrettelegging av det allmennpedagogiske tilbudet. Hverdagen organiseres i større grad etter barnas behov og barnehagen tilpasser planer utfra hvilke barn de har på avdelingen/ basen. Fellesskapet i gruppen har fått større plass og praksis tilpasses til at alle barna er en del av gruppen. De ansatte har fått økt bevissthet rundt egne holdninger.

Det ser også ut som barnehagene er på vei mot å nå resultatmål to som handler om at den spesialpedagogiske hjelpen i større grad skal gis i gruppen. Flere barnehager gir utsagn som dette: «Vi ser at alle våre barn er inkludert i sin barnegruppe, ingen blir tatt ut og jobbet med en-til en». Barnehagene forteller også at de har fått økt kompetanse innenfor ASK, alternativ og supplerende kommunikasjon, gjennom de siste årene. Dette ser ut til å være godt innarbeidet i mange barnehager og bidrar i stor grad til en inkluderende praksis.

Flere barnehager trekker fram at de har blitt mer opptatt av det fysiske lekemiljøets betydning for inkludering. Vi ser her en sammenheng med den kommunale satsingen gjennom de siste tre årene der fysisk lekemiljø har vært gitt oppmerksomhet gjennom et samarbeid med STYD.

Her er et praksisblikk fra Tindlund barnehage som viser hvordan de har jobbet med det lokale utviklingsarbeidet.

Praksisblikk fra Tindlund barnehage

Prosjekt tilpasset og inkluderende barnehage og skole

Hovedmålet i barnehagen er alltid barnets beste. Vi har mange barn med ulike behov. Noen av barna som begynner i barnehagen er sjenerte og utrygge, noen synes det er vanskelig å utsette egne behov, noen snakker lite norsk, noen har mye armer og bein, noen vil helst trekke seg tilbake for seg selv og noen bare elsker å leke. Alle disse behovene skal dekkes i en barnegruppe, og vi skal fungere sammen i et lite minisamfunn. I tillegg er det ulike voksne med ulike tanker om barn og barndom. For oss har prosjektet *tilpasset og inkluderende barnehage og skole* vært en drahjelp for å få en felles forståelse og holdning hos personalet for hvordan vi kan skape en gruppe som har plass til alle.

Arbeidet med prosjektet:

Prosjekt tilpasset og inkluderende barnehage og skole har som mål å heve personalets kompetanse på inkludering, og vi har brukt tid på å se på situasjonen i Sarpsborg når det gjelder levekår, barnefattigdom og høyt behov for barnevern og spesialpedagogisk hjelp. Hva kan vi gjøre innenfor allmenpedagogikken for å gi alle barna våre de beste forutsetningene på veien videre?

Vi har økt kompetansen vår gjennom å bruke teori og filmer fra kompetansepakkene til UDIR, hørt på foredrag av Lars Myhr, Ingrid Lund og hatt Cathrine Ask som ekstern veileder. Fokuset har vært på fysisk, sosial og opplevd inkludering.

Har all den tiden vi har brukt på teori, faglige refleksjoner og opplæring hatt noen effekt for barna våre? Det er det jo bare barna som kan gi oss svar på, både det de forteller når vi spør dem, men også det de forteller gjennom atferd og kroppsspråk. Det å få fatt på barnets stemme i hverdagen er viktig for oss.

Inkludering i praksis

Fokus på inkludering får noen konsekvenser for praksisen vår, og vi vil trekke fram organisering og lek som to verktøy for en inkluderende praksis.

Vi er opptatt av at *alle* barna skal få oppleve seg som en viktig del av fellesskapet og få virke med i egen barnehagehverdag. For noen barn er det vanskelig å finne seg til rette i store fellesskap som samlingsstund eller måltid. Er det da barnet som har spesielle behov, eller er det fellesskapet som er for stort? Vi, og sikkert mange med oss, velger å prøve med samling i mindre grupper og å dele barna på flere bord og rom under måltidet. Da skaper vi rammer som barnet mestrer.

I et godt fellesskap har *alle* barna gode relasjoner til voksne og barn på basen. Noen barn havner ofte i konflikter, noen har dårlig språk, noen er veldig forsiktige og stille. Er det da behov for spesialpedagogikk eller er det rammene rundt barnet som gjør at ting blir

Kvalitetsmelding om barnehager i Sarpsborg kommune – tilstandsrapport for 2023

vanskelig? Vi velger å dele i små grupper og prioritere lek, både ved å legge til rette for tid til lek, rom som inspirerer til lek og gi barna felles opplevelser som gir inspirasjon til leken. De voksne skal aktivt gå inn i lek. Dette er en unik sjanse til å hjelpe barn som sliter med å komme inn i lek og observere de ulike barna og samspillet mellom dem. I lek og samspill med andre barn lærer barn aller mest. I leken dannes vennskap og gode relasjoner og her er det plass til alle.

Noen barn vil fremdeles trenge spesialpedagogisk hjelp

En god allmenpedagogikk vil gjøre at noen barn trenger mindre hjelp fordi rammene er gode, men det er ikke alltid nok. Noen barn har iboende vansker som gjør at de alltid vil trenge noe ekstra. Inkludering er at også de barna som har spesielle behov skal være en del av fellesskapet, med den støtten de trenger for å mestre dette.

Merete Winsevik, Teamleder, Tindlund barnehage

Barnehagenes interne støttesystem:

Svært mange barnehager har etablert et internt støttesystem der språkveileder, COS-veileder og andre ressurspersoner kan bidra i drøftinger og veiledning omkring enkeltbarns behov. Disse drøftingene gjøres ofte som en del av tiltakskjedemodellen. I noen barnehager gjennomføres dette i ledermøtene, andre har etablert det de kaller «tidlig-innsatsmøter» eller ressursmøter. Mange har den siste tiden jobbet med å utnytte barnehagens ressurspersoner på en mer systematisk måte.

I de fleste barnehager settes det også av tid på personalmøter til at ressurspersonene kan videreformidle ny kunnskap. Språkveilederne involveres og får ansvar i arbeidet med barnehagens språkplaner.

Trygghetssirkelen har blitt et nyttig verktøy i mange barnehager og bidratt til et språk som brukes i veiledning av ansatte og i samtaler med foreldre. Flere barnehager bruker perspektivene fra Trygghetssirkelen i foreldresamtaler. To barnehager tilbyr kurs for foreldre.

Slik gjør vi det i 2024

Fortsette arbeidet med prosjektet tilpasset og inkluderende barnehage og skole.

- Gjennomføre lokalt utviklingsarbeid
- Arbeide med overgang barnehage-skole
- Kvalitetsutvikling i arbeidet med flerspråklig utvikling
- Kvalitetsutvikling i arbeidet med autisme

3.2.2 Samhandling til beste for barn og unge

Kommunedirektøren har i 2023 etablert program *Samhandling til beste for barn og unge* med ulike prosjekter. Programmet eies av kommunedirektøren, og har en strategisk referansegruppe bestående av direktørene og assisterende direktører for Oppvekst, Helse og velferd, og Samfunn. Programmet ledes av område porteføljestyring i virksomhet økonomi.

Programmet skal styrke kommunens helhetlige innsats for barn og unge, ved å dreie ressurser til tidlig innsats. Dette forutsetter bedret kostnadskontroll for tjenester til utsatte barn og unge. Målet er at kommunen skal ha en helhetlig tiltakskjede der tiltakene i omfang og intensitet er i overensstemmelse med barn og familiers behov.

Programmet består av følgende prosjekter:

- Mobilisering av tverrfaglig kompetanse i barnehage og skole
- Psykisk helsehjelp til barn og unge
- Etablering av nærmiljøhus
- Samhandling for barn og unge
- Bærekraft 2030 – Gjennomgang av barneverntjenesten
- Bærekraft 2030 – Helhetlig forebyggende tjenester
- Samarbeid om barneverntjenester med andre kommuner

Barnehagene i Sarpsborg er representert i prosjektgruppene til de fleste av prosjektene.

I 2023 har det innen barnehagesektoren vært jobbet med kartlegging av samhandlingsarenaer og den tverrfaglige kompetansen.

Et av innsatsområdene som er iverksatt utenom programmet er *Samhandlingsforum - Felles barn, felles ansvar*. Dette er en arena for direktører og ledere med ansvar for tjenester til barn og unge fra kommuneområdene helse og velferd, samfunn og oppvekst. Hensikten med denne arenaen er å bli bedre kjent på tvers av kommuneområdene og utvikle en bedre tverrfaglig samhandling til det beste for barn, unge og deres familier. I 2023 ble det gjennomført to samlinger som omhandlet temaer innenfor samhandling og tidlig innsats.

Slik gjør vi det i 2024

Arbeidet med prosjektene videreføres i 2024, og barnehagene vil særlig kobles på arbeidet med «*Mobilisering av tverrfaglig kompetanse i skole og barnehage*», «*Samhandling for barn og unge*», og «*Helhetlig forebyggende tjenester*». Kommunen har også besluttet å inngå avtale med Joint Action Analytics for å få bistand til å innføre relasjonell kapasitet i en fireårsperiode. Overgangene mellom barnehage og skole vil være et særlig tema i dette arbeidet.

3.3 Hjem og barnehage samarbeider om barnets utvikling og livsmestring

3.3.1 Medvirkning og dialog med foresatte

Et godt og tett samarbeid mellom barnehage og foreldre er avgjørende for barna. Gjennom de siste årene har barnehagene gjentatte ganger rapportert om et endret samarbeid med foreldre. Mange foreldre er usikre i rollen og barnehagene melder om at det er et stort behov for veiledning. Dette handler først og fremst om å være trygge voksne som kan støtte foreldre i avgjørelser og gi de tro på seg selv. Ansatte i barnehagen opplever dette som en ny rolle og kjenner på usikkerhet opp mot barnehagens mandat, egen kompetanse og bruk av tid. Foreldresamarbeidet spiller en særlig stor rolle for barn med en belastet sosial bakgrunn.¹¹ Det er mange foreldre i Sarpsborg som bærer med seg en tung bagasje som følge av tidligere erfaringer og nåværende livssituasjon. Barnehagene møter mange av disse daglig og er i en unik posisjon til å fange de opp. Samtidig er det helt avgjørende at barnehagene får fra bistand fra andre tjenester i oppfølgingen av disse familiene.

3.3.2 Foreldreundersøkelsen

Resultatene fra Foreldreundersøkelsen brukes av barnehagen og barnehageeier som hjelp til å vurdere og utvikle barnehagetilbudet. Barnehagen kan også bruke resultatene i dialogen med foreldrene.

Foreldreundersøkelsen er først og fremst et verktøy for den enkelte barnehage, men gir også viktig informasjon om foreldrenes opplevelse av barnehagetilbudet på nasjonalt nivå. På alle spørsmål svarer foreldrene på en skala fra 1-5 der 1 er dårligst og 5 er best. Undersøkelsen har rundt 30 spørsmål, og her gjengis fem ulike indekser:

Hovedområder	Sarpsborg 2020	Sarpsborg 2021	Sarpsborg 2022	Sarpsborg 2023	Nasjonalt 2023
Svarprosent	65,9 %	62,5%	58,9%	67,1%	65,9%
Total tilfredshet	4,6	4,6	4,5	4,5	4,5
Ute- og innemiljø	4,3	4,3	4,2	4,2	4,2
Barnets utvikling	4,7	4,7	4,7	4,7	4,7
Informasjon	4,4	4,4	4,4	4,4	4,3
Barnets trivsel	4,8	4,8	4,8	4,8	4,7

2023 er det åttende året barnehagene i Sarpsborg gjennomfører foreldreundersøkelsen. 40 av 46 barnehager gjennomførte denne. Dette er en kraftig økning fra i fjor.

Tabellen viser at foreldrenes score på de ulike indeksene i tabellen har vært stabile over tid. Det er imidlertid flott å se at den samlede svarprosenten har økt.

For å finne tall for den enkelte barnehage viser vi til nettsiden barnehagefakta.no.

¹¹ Et jevnere utdanningsløp

Kapittel 4. Leke- og læringsmiljø

Barnehagen skal bidra til at alle barn får en god barndom preget av trivsel, vennskap og lek. Ved å fremme inkludering, felleskap og tilhørighet skal barnehagen forebygge tilfeller hvor barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Leken skal ha en sentral plass i barnehagen. Den skal være en arena for barnas utvikling og læring, og for sosial og språklig samhandling. Barnehagen skal også være helsefremmende gjennom å fremme både fysisk og psykisk helse.¹²

4.1 Helsefremmende barnehager

Barnehagen skal være en arena for daglig fysisk aktivitet og fremme barnas bevegelsesglede og motoriske utvikling. Måltider og matlaging i barnehagen skal gi barna et grunnlag for å utvikle matglede og sunne helsevaner. Gode vaner som tilegnes i barnehagealder, kan vare livet ut.

Gjennom kommunedelplan for folkehelse og kommunedelplan for oppvekst har Bystyret i Sarpsborg kommune bestemt at barnehagene i Sarpsborg skal jobbe målrettet for å bli godkjente som helsefremmende barnehager innen 2025. Arbeidet med helsefremmende barnehager er organisert gjennom en egen godkjenningsordning. Dette er et samarbeid mellom fylkeskommunen, kommunene og den enkelte barnehage. I 2023 ble Stasjonsbyen, Hafslundsøy, Fosbyløkka, Varteig, St.Olavs, Sandbakken, Fritznerbakken, Valaskjold, Mobakken og Baneveien barnehager godkjente. Med dette er 24 barnehager godkjente som helsefremmende.

I 2023 har barnehagene rapportert på fysisk aktivitet og kosthold.

Fysisk aktivitet

Gjennom årets rapportering viser alle barnehagene at de har en høy bevissthet på å sørge for at barna skal være fysisk aktive i barnehagen. Mange har deltatt i opplegget «Barnehagepuls» i regi av kommunens fysioterapeuter. I dette opplegget ligger det et årshjul som sikrer et systematisk arbeid med fysisk aktivitet, lek og læring. Barnehagene forteller også om at de legger til rette for motorisk lek både ute og inne, og mange har utformet lekearealene med tanke på dette. Enkelte har innredet egne spesialrom, mens andre forteller at de er bevisste på å se muligheter i det de har. Et annet gjennomgående trekk er at det settes av tid til utelek hver dag og at barnehagene går på tur hver uke. Barnehagene ligger i ulike områder og alle forteller om hvordan de tar i bruk de muligheter som de har tilgang på. Noen har skogen lett tilgjengelig, andre benytter gymsaler eller idrettsplasser som finnes i nærområdet. Barnas behov for ro, hvile og avslapping har også fått en tydeligere plass i barnehagenes planer den siste tiden.

¹² Rammeplan for barnehagen

Praksisblikk fra MIGRAS

Fysisk aktivitet og barnehagepuls

Ved å delta i prosjektet «Barnehagepuls» i samarbeid med barnefysioterapeutene i Sarpsborg kommune setter det krav til oss for et strukturert og systematisk fysisk fokus på aktivitetene vi legger til rette for i hverdagen. Barnehagepuls er alltid med i månedsplanen og vi har som mål å gjennomføre minst to aktiviteter hver uke som handler om månedens tema. Barnehagepuls har et årshjul som vi følger med fokus på ballferdigheter, koordinasjon og kinestetisk sans, finmotorikk og taktil sans, balanse og vestibulær sans og styrke. Pulsøkning og avspenning er gjennomgående temaer for hele året. Å delta i Barnehagepuls har ført til at vi er mer bevisste på hvilke måter vi kan implementere temaene i årshjulet i hverdagsaktiviteter.

Gjennom å delta i Barnehagepuls erfarer vi hvor viktig det er å fokusere på at barna skal få tid til å trene på koordinasjon, som er evnen til å samordne kroppsbevegelser i forhold til hverandre og til omgivelsene rundt. Barna får også trent opp sin kinestetiske sans (muskel- og leddsansen) som er den sansen som gir hjernen beskjed om kroppsdelens stilling og bevegelser. Når barna trener opp denne sansen gjør det at de med lukkede øyne er klar over stillinger i armer og ben, og hvilken hastighet og retning de har når de er i bevegelse. Denne sansen er viktig å trene opp for å kunne utføre en bevegelse hensiktsmessig, koordinert og smidig.

Vi har fokus på at barna skal øve på å bli selvstendige i å kle på seg selv med veiledning fra de voksne. Det å plassere et bein i hvert buksebein på dressen er ikke alltid lett, og det trengs mye øving og repetisjon for å mestre dette. Etter hvert som vi øver på disse «øvelsene» vil de bli automatisert og vi trenger ikke lenger å tenke over at vi gjør dem. I tillegg til å legge til rette for fysisk aktivitet i barnehagen, på tur og rundt omkring i nærområdet benytter vi ulike idrettsarenaer i kommunen. Dette gir oss større muligheter til å kunne variere aktivitetene knyttet til månedens tema i Barnehagepuls.

Vi har stort fokus på den frie uteleken i tillegg til samarbeidet med Barnehagepuls. I uteleken skaper vi større muligheter til å bruke kroppen, boltre oss og ha mulighet til å utvikle grovmotoriske ferdigheter. Både ute og inne legger vi til rette for regellek, hinderløyper, stafetter og ballaktiviteter. I tillegg er barnehagenes ponnier positive for utviklingen av barnas balanse, koordinasjon og styrking av kjernemuskulaturen.

Vi jobber videre med Barnehagepuls i årene fremover og ser det som et positivt bidrag inn i vårt systematiske arbeid med fysisk aktivitet, lek og læring.

Ida Karlsen, Styrer, Askeladden barnehage Borg AS Avdeling Albert Moeskausvei

Kosthold

Barnehagene viser den samme bevisstheten omkring kosthold. Mange har deltatt i ulike nasjonale opplegg som Fiskesprell, Matjungelen og Sunnere barn. De aller fleste barnehager har satt arbeidet med mat og måltider i system ved at de har utarbeidet egne planer for hva de serverer. Flere forteller at de har gjort dette i samarbeid med ernæringsfysiologer eller andre fagfolk. Samtlige viser til at de jobber etter Helsedirektoratets anbefalinger for mat og måltider i barnehagen. I mange av barnehagene har de dedikert egne ansatte til å være matansvarlige og ha et ekstra ansvar for menyer og innkjøp. Det er en gjennomgående systematikk på dette området.

De fleste barnehagene står for alle måltidene, mens i noen barnehager har barna med matpakke til frokost og frukt. Det er også noe variasjon i hvor ofte det serveres varm mat, fra en til fire ganger i uka. Barnehagene forteller om at de involverer barna i å lage maten og at de benytter måltidet som en pedagogisk arena. Mange barnehager er opptatt av å lage mat fra bunnen av med gode råvarer. Spesielt bruk av fisk trekkes fram av flere. I mange barnehager dyrkes det frukt, bær og grønnsaker. Flere barnehager har den siste tiden også hatt et økt fokus på matsvinn, de veier avfall og fører statistikk.

Praksisblikk fra Lande Gård barnehage

Hvordan stimulere til sunne kostholdsvaner

Høsten 2023 gjorde vi en satsning i Lande Gård barnehage, hvor vi revurderte måten å planlegge, tilberede og servere maten på. Ukesmenyene for varmlunsj ble da bedre planlagt ut ifra sesong og tilgang til råvarer. Hver meny inneholder nå kjente råvarer, og rulleringen innebærer blant annet bytte av proteinkilde og endring av konsistenser. Tanken bak dette er at barna stadig skal utfordres til å prøve noe nytt. Planleggingen og selve matlagingen gjennomføres i et godt samarbeid mellom kokk og daglig leder hver onsdag. De andre dagene i uka får barna servert havregrøt med sunn topping, og brød med pålegg til. Brødet henter vi fra det lokale bakeriet nedi gaten.

Fagområdet kropp, bevegelse, mat og helse omhandler både helse, forståelse for hvordan god og sunn mat kan bidra til en bra helse, bevegelse og ikke minst at barna blir kjent med kroppen sin og bevissthet rundt egne og andres grenser. Vi ønsker at barna skal få oppleve måltidsglede ved ethvert måltid og vil blant annet gi grobunn for gode samtaler rundt matens opphav mens vi sitter rundt bordet (utdrag årsplan Lande Gård barnehage).

Kvalitetsmelding om barnehager i Sarpsborg kommune – tilstandsrapport for 2023

Slik gjør vi det i praksis

Selvplukk av grønnsaker og egg:

Vi har en grønnsakshage hvor vi dyrker og høster grønnsaker som vi kan bruke i maten vår. Her får barna være delaktige fra vi sår frø inne på avdelingen på våren, til vi planter ut og steller underveis. Målet vårt med grønnsakshagen er at barna får se og førstehånds erfare prosessen fra frø til mat. Vi har egne høns som vi henter egg fra.

Positivt måltid:

Ved måltidene vektlegger vi et positivt språk, hvor vi løfter frem det nyttige sunn mat gjør med kroppen vår. Vi opplever at barna syns det er spennende å vite hva næringsstoffene i de ulike råvarene bidrar til. De voksne har en sentral rolle ved

måltidet ved å være delaktige og bevisste på egne holdninger til å prøve nye ting

Fargerik og smakfull mat:

Da vi i høst gjorde en satsning (spesielt på varmlunsjen), gikk vi inn for at hvert måltid skulle inneholde mer næring, farger og smak. Det kan f.eks. være å tilføre maten mer krydder. Ved å gjøre maten mer innbydende og fargerik ved servering, opplever vi at barna er mindre skeptiske til å smake.

Barnas bidrag:

Før en varmlunsj skal tilberedes, kreves det gode forberedelser. Her får barna bidra med blant annet plukking av grønnsaker og egg, skrelling og kutting. Mens kokken lager maten, er barna velkomne på kjøkkenet i små grupper for å se og lære. Ved brødmåltider smører barna maten selv og får på den ta større del i måltidet enn om det var ferdig påsmurt.

«Prosjekt varmmat-general»

I høst startet vi også et lite prosjekt som vi liker å kalle «varmmat-general». Dette går ut på å plassere et barn vi vet både spiser godt, og snakker godt om maten, på hvert bord på avdelingen. Hensikten er å se om barna kan motivere hverandre til å prøve nye smaker, noe som vi raskt og tydelig så at fungerte. Alle barna får servert alle elementene ved en varmlunsj på tallerkenen sin, og vi oppmuntrer til å smake på alt. Det er ikke forventet at alle skal like alt, men de skal lære viktigheten av å prøve og får selvfølgelig påfyll av det de liker.

Barna som er «generaler» opplever mestring ved å se at flere barn rundt bordet smaker på noe de i utgangspunktet kanskje var skeptiske til. Denne mestringen er en stor fryd å være vitne til.

Som utdannet kokk har jeg jobbet på forskjellige serveringssteder, og opplever at det å lage mat til barn er en helt annen type utfordring som både er spennende og veldig læringsrikt. Onsdag, som er dagen vi serverer varmlunsj, har blitt et høydepunkt for små og store. Da står dørene til kjøkkenet åpne, og man kan komme innom for å se, smake, lukte og danse til musikken som spilles fra høyttaleren.

*Thea Ådalen, styrer, og Lone Ådalen Kronstad, kokk og pedagogisk medarbeider,
Lande Gård barnehage*

4.2 Trygt og godt barnehagemiljø

I 2021 fikk barnehagen et regelverk som skal sikre at alle barn har et trygt og godt barnehagemiljø. Samtidig ble det et krav om at barnehagene skal ha en internkontroll som sikrer at barnehagens eier ivaretar barnehagelovens plikter. Disse kravene kom samtidig fordi systematikk er viktig i arbeidet med å sikre et trygt og godt barnehagemiljø. I perioden etter 2021 har barnehagene jobbet med å omsette disse kravene til praksis. Sentralt i dette lovverket er at dette gjelder alle voksne. Det handler om at ingen voksne skal kunne unngå å gripe inn dersom et barn utsettes for krenkelsers. Alle voksne skal melde ifra til styrer om de er bekymret for at et barn ikke har det trygt og godt. For at dette skal fungere må derfor alle voksne få opplæring i hva dette betyr. Det er med stor glede vi i årets rapportering kan lese at alle barnehager nå er på god vei til å etablere en tydelig systematikk i arbeidet.

Barnehagene har også i år rapportert på om de har utarbeidet aktivitetsplaner. Det er fortsatt få aktivitetsplaner i barnehagene.

Slik gjør vi det i 2024

Gjennomføre veiledning og tilsyn på temaet trygt og godt barnehagemiljø.

Barnehagens arbeid med det flerspråklige området

Kommunen mottar hvert år statlig tilskudd til tiltak for å styrke språkutviklingen blant minoritetsspråklige barn i barnehage. Midlene skal benyttes til tiltak som skal støtte barna i å bruke sitt morsmål, samt fremme og utvikle barnas norskspråklige kompetanse. I 2023 mottok Sarpsborg kommune kr.3 338 304,- i statlig tilskudd. For å styrke innsatsen mot de barnehagene som har størst andel minoritetsspråklige barn ble det i 2023 gjort en endring i tildelingen for Sarpsborgbarnehagene. Bakgrunnen for endringen er at i barnehager med en høy andel minoritetsspråklige barn vil det være et svakere norskspråklig miljø med færre språkmodeller, og det vil være behov for en større systematikk i språkarbeidet og mer støtte til språkstimulering. Disse barnehagene får derfor tildelt en høyere sats per barn enn barnehager med færre minoritetsspråklige barn. Tidligere har Sarpsborg kommune brukt deler av språkmidlene til tiltaket «Hjelp til oppstart». Dette har vært et tiltak som har hatt stor betydning for de barna som har fått denne hjelpen. Tiltaket har imidlertid vært kostbart og truffet kun en liten gruppe barn. Etter en evaluering i 2023 ble derfor tiltaket besluttet avvirket og hele potten med språkmidler blir fordelt direkte til barnehagene.

Kapittel 5. Kompetanse

5.1 Barnehagene har godt kvalifiserte medarbeidere

Oppfyllelse av samfunnsmandatet i tråd med barnehageloven og rammeplanen krever kompetente ansatte i alle ledd. Statlig tilskudd gjennom kompetanseordninger og tiltak, samt lokale tiltak i regi av Sarpsborg kommune, er bidrag for å støtte opp om barnehageeiers ansvar i arbeidet med kvalitet- og kompetanseutvikling.

5.1.1 Statlige kompetanseutviklingstiltak

Den statlige kompetansestrategien *Kompetanse for fremtidens barnehage – Revidert strategi for kompetanse og rekruttering 2023-2025* skal støtte barnehageeiers ansvar for og arbeid med rekruttering og kompetanseutvikling. De statlige kompetansemidlene skal bidra til individuelle og kollektive kompetansetiltak for hele personalgruppa.

ReKomp - Regional ordning for barnehagebasert kompetanseutvikling

Barnehageeier eller nettverk av barnehageeiere har årlig mulighet til å melde inn kompetansebehov til Statsforvalteren i Oslo og Viken.

I 2023 deltok 8 barnehager i Sarpsborg i den regionale kompetanseordningen

- Læringsverkstedets 6 barnehager med satsingen «Voksenrollen og relasjonskompetanse» og oppfølging fra Læringsmiljøsentret.
- Virksomhet Søndre Skjeberg med satsingen «Ansattes lekekompetanse og deltagelse i lek» og oppfølging fra OsloMet.

Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis

Kompetanseløftet er et statlig tiltak der målet er at alle barn skal få et godt tilpasset og inkluderende tilbud i barnehage og skole. Sammen med PPT har Kulås barnehage deltatt i Kompetanseløftet og her deler de sine erfaringer.

Praksisblikk fra Kulås barnehage

Kompetanseløftet 2023

Før vi ble med i kompetanseløftet hadde vi en systemhenvisning hos PPT på utfordrende barnegruppe på vår ene avdeling (3-6 år). Denne henvisningen kom på bakgrunn av en barnegruppe som hadde utfordringer på områder som språk, lekekompetanse, sosial kompetanse, foreldreveiledning og generelt mye uro. Barnegruppen bestod av mange barn med annet morsmål enn norsk og vi ønsket også veiledning i voksenrollen i forhold til utfordringer knyttet til dette. Det var på bakgrunn av denne systemhenvisningen vi søkte om å få delta på kompetanseløftet. Ikke på utfordringer knyttet til enkeltbarn, men til hele barnegruppen.

Kvalitetsmelding om barnehager i Sarpsborg kommune – tilstandsrapport for 2023

Etter at vi kom med i prosjektet, dannet vi en arbeidsgruppe og en referansegruppe. I referansegruppen satt representant fra kommunen, HIØ, PPT, St. Marie Læringscenter og styrer i barnehagen. I arbeidsgruppen satt de samme personene i tillegg til alle pedagogene i barnehagen.

Vi brukte lang tid til å definere en problemstilling da utfordringene kan være ganske komplekse. Vi landet på at vi skulle jobbe med språk og at dette dekket mye av utfordringene vi stod i. Etter ca. et år evaluerte vi sammen om at problemstillingen var for vid og at vi fikk relativt lite kompetanseheving på våre utfordringer. I tillegg var det utfordrende at alle avdelingene skulle jobbe med det samme, med forskjellig utgangspunkt.

Dermed spisset vi arbeidet til å kun handle om mulighetene som ligger i en av våre faste situasjoner i hverdagen, nemlig måltidet.

Etter at vi landet at vi skulle forske på hvilke muligheter som ligger under måltidet, startet vi med refleksjon rundt måltidet fra a til å. Vi brukte mye tid på å reflektere og evaluere praksis og muligheter til kommunikasjon, læring og selvstendighet i fellesskap og på avdeling. Hva skjer fra vi gjør klart måltidet til man har ryddet bort alt og går over i ny aktivitet?

All denne refleksjonen og evalueringen førte til at vi laget dokumentet «Måltidet fra a til å». I dette dokumentet beskriver vi mål, gjennomføring og plan.

Vi sitter igjen med gode erfaringer ved å delta på kompetanseløftet på denne måten. Spesielt etter at vi fikk spisset problemstillingen vår og fikk laget dokumentet om måltidet. Det å ha flere instanser å samarbeide med, førte til at vi fikk en god balanse mellom teori og forskning på egen praksis.

Etter at vi laget dokumentet og jobbet med måltidet merker vi at barna er mer selvstendige under måltidet. At de klarer flere ting selv. Det er flere og lengre samtaler mellom barn og ansatte og mellom barn. Vi merker også en bedre flyt fra man starter et måltid til man avslutter måltidet. Det er mer tilrettelagt og gjennomtenkt. Barna har fått bedre ordforråd og økt språkkompetanse, noe som igjen fører til bedre lekekompetanse og muligheter til selv å ordne opp i konflikter. Det har rett og slett blitt bedre relasjoner mellom barna.

Vi føler vi har hatt stort utbytte av å delta på kompetanseløftet. Vi ser at vi som personalgruppe har fått bedre endringskultur og at dette kommer barna til gode!

Vegar Andersen, Styrer, Kulås barnehage

Videreutdanning

Utdanningsdirektoratet har ulike videreutdanningstilbud for styrere og barnehagelærere.

Høsten 2023 startet det opp deltakere fra Sarpsborg på følgende videreutdanninger:

- 2 styrere på styrerutdanningen.

Kvalitetsmelding om barnehager i Sarpsborg kommune – tilstandsrapport for 2023

- 12 barnehagelærere på videreutdanningene veiledning for praksislærere, spesialpedagogikk, digital kompetanse, pedagogisk ledelse og læringsmiljø, barns språkutvikling og språklæring, samt tilleggsutdanning i barnehagepedagogikk.

Til disse videreutdanningene har det fulgt med viktige tilretteleggingsmidler som skal komme den enkelte ansatte til gode.

16 barnehager rapporterer at de i tillegg har deltakere med på andre type etter- og videreutdanninger innenfor barnehagepedagogikk, spesialpedagogikk, veiledning, tverrfaglig psykososialt arbeid, pedagogisk ledelse og læringsmiljø, ledelse og småbarns pedagogikk. Flere ansatte utdanner seg også til barne- og ungdomsarbeidere og til barnehagelærere.

5.1.2 Kommunale kompetanseutviklingstiltak

Det har blitt gjennomført kompetanseutviklingstiltak for ansatte i barnehager i form av nettverk og kurstilbud. De lokale tiltakene har vært finansiert gjennom tidligere tildelte statlige kompetansemidler samt kommunale midler.

Trygghetssirkelen COS-P

Trygghetssirkelen er en modell som styrker arbeidet med å utvikle trygge relasjoner og som bidrar til bevisstgjøring av hva barn trenger for å føle seg trygg. Det har tidligere blitt gjennomført sertifiseringskurs av ressurspersoner i COS-P, og i 2023 ble det gjennomført en oppfølgingssamling for disse. Ressurspersonen skal bidra inn i arbeidet med å implementere trygghetssirkelen i resten av personalet og er en viktig del av barnehagens interne støttesystem.

Barnehagens språkarbeid

De fleste barnehagene i Sarpsborg har språkveiledere. Dette er ressurspersoner som har jevnlig oppfølging og kursing gjennom kommunen. I 2023 har språkveilederne fått kompetanseheving innenfor realfag, musikk som språkstimulering, kartlegging og analyse, språkvansker og auditive vansker. Dette er temaer språkveilederne selv har etterspurt. Barnehagene rapporterer at språkveilederne tar en stadig større rolle som ressursperson i egen virksomhet, og at de er en del av barnehagenes interne støttesystem.

«Atferd som utfordrer og forebyggende arbeid».

Den 17.november hadde barnehagene og skolene felles kursdag med tema atferd som utfordrer og forebyggende arbeid. Det var Ingrid Lund ved Universitetet i Agder som hadde det faglige ansvaret for gjennomføringen av første halvdel av dagen. Den andre halvdel ble disponerte barnehagene selv. Kursdagen ble filmet og overført direkte fra Filadelfiakirken. Som et ledd i Trygghetsuka ble det arrangert et kurs for barnehagene med psykologspesialist Zemir Popovac med temaet «Barn og unge som utøver vold».

5.1.3 Kompetanseutvikling i Sarpsborgbarnehagene

Barnehager av høy kvalitet er viktig for alle barn, men det er helt avgjørende for barn som lever i ulike former for risiko. Gjennom det siste halvannet året har vi gjennomført flere prosesser som har hatt til hensikt å fylle kvalitetsbegrepet med innhold. I forlengelsen av dette har barnehagenes behov for kompetanseutvikling blitt identifisert og konkretisert. I denne prosessen har det vært viktig å bygge videre på tidligere og eksisterende satsinger, se

Kvalitetsmelding om barnehager i Sarpsborg kommune – tilstandsrapport for 2023

sammenhenger og tenke langsiktighet. Arbeidet har vært forankret hos de ulike barnehageeierne. Som et resultat av denne prosessen har vi planlagt et stort utviklingsarbeid med oppstart høsten 2024. Arbeidet skal ha en varighet på minimum tre år. Utviklingsarbeidet vil ha som mål å sikre høy kvalitet i alle Sarpsborgbarnehagene gjennom å styrke kvaliteten i samspill mellom voksen og barn og styrke pedagogisk ledelse. I dette arbeidet vil vi benytte observasjonsverktøyet CLASS. Samtlige barnehager har meldt seg på denne satsingen. Vi har etablert et samarbeid med Læringsmiljøsentret (Universitetet i Stavanger) og R-BUP som skal stå for det faglige innholdet. Satsingen er planlagt finansiert gjennom regionale kompetansemidler.

Slik gjør vi det i 2024

Iverksette utviklingsarbeidet: «Kvalitetsutvikling i Sarpsborgbarnehagen»:

- Forberedelse og forankring våren 2024.
 - Digitalt kurs om kvalitet i barnehagen for alle ansatte
 - Ledelse av endrings- og utviklingsarbeid for styrere og pedagogiske ledere
 - Innføring av CLASS for styrere
- Felles oppstart av utviklingsarbeidet for alle ansatte på plandag november.

Språkveiledernetverket bruker enkelte av samlingene på utviklingsprosjektet «Kvalitetsutvikling i Sarpsborgbarnehagen». I tillegg vil det være samlinger knyttet til temaer som *flerspråklighet, språk og atferd*, samt *systematisk språkarbeid i barnehagen*.

**SAMMEN
SKAPER
VI SARPSBORG
- DER BARN OG UNGE LYKKES**

